Azonosító jel: | | | | | | | | | | | | | | |

ÉRETTSÉGI VIZSGA ● 2014. május 5.

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI VIZSGA

2014. május 5. 8:00

Az írásbeli vizsga időtartama: 240 perc

Pótlapok száma	
Tisztázati	
Piszkozati	

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTÉRIUMA

Fontos tudnivalók

Ossza be a 240 percet úgy, hogy minden feladatra legyen elég ideje!

Alaposan olvassa el a feladatokat, kérdéseket, szempontokat!

Bátran fogalmazzon önálló véleményt, ahol azt kéri a feladat!

Írásait gondosan szerkessze, helyesírását ellenőrizze a szótárból, ha bizonytalan!

Jegyzeteket, vázlatot készíthet, de ügyeljen, hogy azok elváljanak a kész fogalmazásoktól!

Eredményes munkát kívánunk!

Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor

Ady Endre: ***A fehér lótuszok***

Vén, bűnös, mély lelkemből néha
Csodálatos forróság buzog,
Mint bús mátkák éjjel sírt könnye
S íme, kinyílnak hirtelen
Csúf tükrén a fehér lótuszok.

Mese-madarak arany-szárnnyal
Verik meg a tajtékos vizet
S én érzem, hogy lelkem virágzik,
Hogy nagy, áldott gyermek vagyok,
Buzgok, vágyok, feledek, hiszek.

Láp-lelkem mintha kristály volna,
Naiv, szép gyermek-mesék hona
Kacsalábon forgó kastéllyal
És benne minden hófehér,
Tündér-varázs, édes babona.

Fehér gondolatok, virágok
Terülnek el. A sáros habok
Mintha olvadt ezüst lennének
S én pedig forrón, lihegőn
Kedves, szent, tiszta élet vagyok.

Fehér lótuszok tündökölve
Hajbókolnak a nyári Hold előtt.
Ilyenkor alkony van s fürödnek
Lelkemben a pillanatok,
Szépségek, tervek, fény-testü nők.

S végigborzol egy utca-szélvész
S én mindent megint látok, tudok.
Csikorog a láp fagyos mélye,
Voltak és ismét nincsenek
Virágim, a fehér lótuszok.

Forrás: Ady Endre: *Összes versei.* Szépirodalmi Kiadó. Budapest. 1980, I, 214-215.

1. Ady Endre verseskötéteiben a költemények ciklusokba rendeződnek. *A fehér lótuszok* a *Hideg király országában* című ciklusban kapott helyet.

a) A költeménynek melyik sora létesít közvetlen kapcsolatot a cikluscímmel? Idézze!

_____

1 pont	

b) Milyen jelentések tulajdoníthatók a versben a hidegnek? Nevezzen meg legalább egyet!

_____

1 pont	

c) A 'hideg király országa' szókapcsolat atmoszférája egy olyan műfajt idéz föl, amely a vers szövegében is szerephez jut. Melyik ez a műfaj?

_____

1 pont	

2. Jellegét tekintve a „fehér lótuszok" szókép az allegória és a szimbólum határán helyezkedik el. Milyen sajátossága kapcsolja az allegóriához, és mennyiben közelít a szimbolista poétikához? Említsen egy-egy jellegzetességet! A sajátosság megnevezése mellett válasza rövid, egy-két mondatos kifejtést is tartalmazzon!

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

4 pont	

3. Határozza meg egy-egy szinonim kifejezéssel az alábbi szavak jelentését!

mátka	
hajbókol	

2 pont	

4. Ady költészetében gyakran fordul elő a halmozás alakzata. Idézzen egy-egy példát *A fehér lótuszok* szövegéből a táblázatban szereplő változatokra!

melléknév halmozása	
ige halmozása	
főnév halmozása	

3 pont	

5. Ady műve visszautal az európai irodalmi hagyomány egyik közismert alapművére. Az alábbi idézetben a szóban forgó szöveghely olvasható.

Hosszu kilenc napon át hányódtam a szörnyü viharban
sokhalu tengeren át; tizedik nap végre elértünk
partja elé a virágot-rágó lótuszevőknek.
Ott szárazra kiléptünk és vizet is meritettünk,
majd lakomához láttak a társak a fürge hajóknál.
[…]
két embert kiszemeltem, a hírnök harmadikul ment.
Mentek, s elkeveredtek azonnal a lótuszevőkkel,
kik nem terveztek számukra gonosz veszedelmet,
ámde megízleltették vélük a jóizü lótuszt.
És közülük ki a mézédes termést meg is ette,
már nem akart hírt adni nekünk, nem akart hazatérni,
ott kívánt az örökre maradni a lótuszevőknél,
egyre a lótuszt szedni, feledve a szép hazatérést.
Őket, sírtak bár, a hajóra vezettem erővel,
és evezőpad alá lekötöztem a görbe hajókon;
többi derék társammal utána parancsomat adtam,
hogy mind szálljon a fürge hajókra sietve, nehogy még
más is egyék közülük lótuszt s hazatérni feledjen.

a) Nevezze meg a művet!

_____

1 pont

b) Milyen versformában íródott a költemény?

_____

1 pont

c) Nevezze meg a sor jellegadó verslábát, és adja meg a versláb képletét!

_____

1 pont

d) Bár Ady versében nincs szó lótuszevésről, a klasszikus szöveg olyan jelentést kapcsol a lótuszvirághoz, amely Ady versében is visszaköszön. Mi ez az ismétlődő elem?

_____

1 pont

6. Ady költeményének lírai énje és a fenti (5. feladat) idézetben megszólaló szereplő eltérően viszonyul a 'lótusz' által megtestesített lelkiállapothoz. Fejtse ki, miben áll ez a nézőpontkülönbség! Összevetése legalább 2-2 tartalmi elemre épüljön!

4 pont

7. A lótusz annak a francia költőnek egyik jelentős versében is fontos szerephez jut, akinek lírája Ady költészetére a legnagyobb hatást gyakorolta.

Ám ha nyakunkra hág végűl a Gladiátor[1],
megint remélhetünk, kiáltva: Vár az út!
S mint mikor kínai vizekre vont a bátor
vágy, s néztük a habot, s a szél hajunkba fútt,

megyünk majd: vár reánk az Árnyak Óceánja[2],
s mint ifjú utasé, szivünk friss lesz s vidám.
Hallga! figyeljetek az édes, bús danára,
ezt zengi: „Erre mind, aki enni kiván

lótuszt, mely illatos! Csodák gyümölcsszüretje,
amelyre szívetek éhes, itt vár csupán,
jertek, halk s különös mámorral a szivekre
csak itt vár a soha nem szűnő délután!"

S a kísérteti hang mind ismerősebb s hívebb,
holt Pyladeseink[3] karja tárúl ki ránk,
„Elektrádhoz evezz! itt megfrissül a szíved!" –
zengi a nő, kinek térdét csókolta szánk.

(Tóth Árpád fordítása)

a) Nevezze meg a szerzőt!

1 pont

[1] Gladiátor: a megállíthatatlan idő
[2] Árnyak Óceánja: a Halál.
[3] Pylades (Püladész) Elektra fivérének, Oresztésznek társa, kísérője, később Elektra férje. Elektra és Oresztész Agamemnon és Klütaimnésztra gyermekei, akik anyjuk megölése miatt bosszút álltak apjukon.

b) Nevezzen meg további három klasszikus modern francia költőt!

3 pont

c) A fenti szövegben a lótuszevés olyan jelentésréteggel rendelkezik, amely sem Ady versében, sem az 5. feladatban olvasható részletben nem jelenik meg. Mi ez az új értelem? Válaszát támassza alá a fenti szövegből vett idézettel és ennek rövid, legalább 2 érdemi elemet tartalmazó kommentálásával!

3 pont

8. *A fehér lótuszok* szövegét *Az Illés szekerén* című Ady-kötet tartalmazza. E kötet előhangja Az *Úr Illésként elviszi mind*… kezdetű költemény.
Fejtse ki négy-öt mondatban, milyen hasonlóság fedezhető fel az előhangbeli Illés-nép, illetve *A fehér lótuszok* lírai énjének lelkiállapota között! Válaszában legalább 4 érdemi, tartalmi, nyelvi-stilisztikai elemre hivatkozzon!

Az Úr Illésként elviszi mind…

Az Úr Illésként elviszi mind,
Kiket nagyon sujt és szeret:
Tüzes, gyors sziveket ad nekik,
Ezek a tüzes szekerek.

Az Illés-nép Ég felé rohan
S megáll ott, hol a tél örök,
A Himaláják jégcsucsain
Porzik szekerük és zörög.

Ég s Föld között, bús-hazátlanul
Hajtja őket a Sors szele.
Gonosz, hűvös szépségek felé
Száguld az Illés szekere.

A fehér lótuszok (részlet)

Mese-madarak arany-szárnnyal
Verik meg a tajtékos vizet
S én érzem, hogy lelkem virágzik,
Hogy nagy, áldott gyermek vagyok,
Buzgok, vágyok, feledek, hiszek.
(…)
S végigborzol egy utca-szélvész
S én mindent megint látok, tudok.
Csikorog a láp fagyos mélye,

Szivük izzik, agyuk jégcsapos,
A Föld reájuk fölkacag
S jég-útjukat szánva szórja be
Hideg gyémántporral a Nap.

4 pont	

9. Melyik Ady-versből származnak az alábbi idézetek? Nevezze meg pontosan az azonosított alkotás címét!

a)
Lámpás volt reszkető kezemben
És rongyolt lelkemben a Hit
S eszemben a régi ifjuság:
Éreztem az Isten-szagot
S kerestem akkor valakit.

b)
Vad indák gyűrűznek körül,
Míg a föld alvó lelkét lesem,
Régmult virágok illata
Bódít szerelmesen.

c)
Vád nélkül széttekintgetek
Majd vertségek és diadalmak
Földjén, hogy a kaoszból
Harsos igét halljak,
vagy harsos igét én hallassak.

d)
Csupa vérzés, csupa titok,
Csupa nyomások, csupa ősök,
Csupa erdők és nádasok,
Csupa hajdani eszelősök.

_____

e)
Vagyok egy ágban szabadulás, béklyó,
Protestáló hit s küldetéses vétó:
Eb ura fakó, Ugocsa non coronat.[4]

_____

5 pont	

10. Ady költészetében gyakoriak a kötőjellel összekapcsolt, távoli jelentéseket egybefogó fogalmak. Keressen egy példát a jelzett egyéni szóalkotásra *A fehér lótuszok* szövegéből, majd legalább 3 tartalmi elemmel indokolja választását a példa értelmezésével!

a) példa: _____

1 pont	

b) értelmezés, indoklás:

_____

_____

_____

_____

_____

3 pont	

40 pont	

[4] A latin mondat jelentése: Ugocsa nem koronáz!

Egy mű értelmezése

Olvassa el figyelmesen, majd értelmezze Pilinszky János költeményét! Mutassa be a költő beszédmódjának sajátosságait, az ismétlések és a versmondattan szerepét a szöveg jelentésének megteremtésében!

Pilinszky János: ***Egy arckép alá***

Kihűl a nap az alkonyi grafitban.
Tágasságával, mélységeivel
a néma tenger arcomba világít.
Öreg vagyok. Nem hiszek semmiben.

Öreg vagyok, lerombolt arcomon
csupán a víz ijesztő pusztasága.
A szürkület gránitpora. Csupán
a pórusok brutális csipkefátyla!

Hullámverés. Aztán a puha éj
boldogtalan zajai. Vak rovar,
magam vagyok a rámsötétedő,
a világárva papundekliban.

És egyedűl a feneketlen ágyban.
És egyedűl a párnáim között.
Magam vagyok az örökös magányban.
Akár a víz. Akár az anyaföld.

(1957)

Forrás: *Pilinszky János összes versei*. *Harmadnapon* (1946-1958). *Egy KZ láger falára.* Osiris Kiadó. Budapest. 1996. 56.
mek.oszk.hu/01000/01016/01016

25 pont	

Reflektálás egy jelenségre

Olvassa el figyelmesen Szakonyi Károly író, színpadi szerző saját alkotói gyakorlatáról szóló gondolatait! Valóban összefügg-e téma, tartalom a műnem vagy a műfaj megválasztásával? Fejtse ki véleményét a szövegben felvetett kérdésről! Kifejtésében hivatkozzon legalább három irodalmi példára!

„Az kétségtelen**,** hogy nem lehet erőszakot elkövetni egy-egy témán, hogy legyen belőle próza vagy dráma. Valószínűleg nehéz még saját magamnak is nyomon követni, de már úgy születnek meg a gondolatok is, hogy eleve dialógusokban vagy helyszínekben gondolkozik az ember. Persze ugyanazt a világot ábrázolja az ember prózában is, de van, hogy kikívánkozik a drámai forma. […] A novella az egyik legveszedelmesebb csúszda a dráma felé.”

Forrás: *Szépirodalom-e a dráma?* Szakonyi Károly Spiró Györggyel és Szörényi Lászlóval beszélget. *Szcenárium*. A Nemzeti Színház művészeti folyóirata. 2013. október. 25-26. o.

20 pont	

Gyakorlati írásbeliség

Az internet fejlődésének hatására – informatikai ismereteitől függetlenül – minden felhasználó előtt megnyílt a tartalomelőállítás lehetősége. Ez a jelenség új, társadalmi és kulturális szempontból egyre jelentősebbé váló netes műfajok létrejöttét és gyors elterjedését eredményezte.

Írjon a korosztályának szánt figyelemfelhívó vitaindítót egy magyarórára arról, miért kell a közösségi célú digitális írásbeliséggel (pl. nyílt enciklopédiák, blogírás, fórumozás) is foglalkozni az iskolában!

15 pont

		Maximális pontszám	Elért pontszám
I. Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor		40	
II. Szövegalkotási feladatok	egy mű értelmezése	25	
	érvelő szöveg	20	
	gyakorlati szövegfajta	15	
Levonások	helyesírási hibák	levonható: 15	
	íráskép	levonható: 3	
Az írásbeli vizsgarész pontszáma:		**100**	

javító tanár

Dátum: .....

		Elért pontszám **egész számra** kerekítve	Programba beírt **egész** pontszám
I. Nyelvi-irodalmi műveltségi feladatsor			
II. Szövegalkotási feladatok	egy mű értelmezése		
	érvelő szöveg		
	gyakorlati szövegfajta		
Levonások	helyesírási hibák		
	íráskép		

javító tanár jegyző

Dátum: ..... Dátum: .....